

list Retour incl^{83/2}
Helmonds Heem

88/2

**HEEMKUNDEKRING
HELMOND
PEELLAND**

Helmonds Heem is een uitgave van de Heemkundekring
Helmond-Peelland. Het blad verschijnt viermaal per jaar.

Uitgave van dit tijdschrift is slechts een van de activiteiten
van Heemkundekring Helmond-Peelland. Andere activiteiten
zijn onder andere toponymie, genealogie en archeologie.

De Heemkundekring hoopt door middel van haar activiteiten
het Helmondse Heem te beschermen.

Belangstellenden zijn in onze vereniging natuurlijk van harte
welkom.

ISSN 0166 - 3585

Uitgave van Heemkundekring

HELMOND

Peelland

Opgericht 24 mei 1948

Juni 1988 - Nr. 2

Inhoud:

Computerverwerking van
historische gegevens 4

Geert-Jan van Bussel

De periode Wesselman
van 1783 t.m. 1921 8

Jan Zeeuwen

De kleppermannen en
nachtwakers 31

A.M.Frenken

**EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND**

ISSN 0166-3585

3-Maandelijks Tijdschrift

Sekretariaat + abonnementen:

J.Vincent. Gooisehof 164,
Helmond -Tel.04920-40707

Redaktie:

Geert-Jan van Bussel
Sanne Vonk
Jan Zeeuwen

Redaktie-adres:

Joh.Bosboomstraat 13,
5702-VI Helmond
Tel.04920-51847

Typewerk:

Mevrouw van Mierlo,
Mierlo

*

Kringlidmaatschap, inkl.
abonnement f25.-- per jaar.

Abonnement zonder kring-
lidmaatschap f 15.-- per
jaar

Penningmeester:

T.Korporaal, Past.v.d.
Venstraat 17,Helmond

Amrobank Helmond,
rek.nr.43.80.23.300

Fijne, zonnige vakantie voor u van de mensen van
Helmonds Heem.

En tot ziens in de herfst!

COMPUTERVERWERKING VAN HISTORISCHE GEGEVENS.

G.J. van Busse1.

Historisch onderzoek impliceert verwerking van gegevens. De traditionele manier om dat te doen is deze gegevens te verwerken met behulp van een kaartenbak. Het is immers noodzakelijk het materiaal op systematische wijze te ordenen. Die systematische rangschikking van het materiaal helpt bij het ordenen van de gedachten alvorens te gaan schrijven. Van belang is tevens dat de notatie zodanig moet zijn dat het mogelijk is die gegevens in steeds wisselende volgorde te rangschikken. In de volgorde waarop men de gegevens in de literatuur of bronnen aantreft gebruikt men ze immers nooit. Op die systeemkaartjes dient in ieder geval het gegeven te staan zoals dat is overgenomen uit het bestudeerde materiaal en de vindplaats. Die twee zaken moeten op elk kaartje zodanig genoteerd worden dat zij in een oogopslag kunnen worden overzien. Om nu al de volgeschreven kaartjes onder te brengen in een logisch gerangschikt systeem gebruikt men trefwoorden. Deze trefwoorden, met de daarbijbehorende kaartjes, worden nu in alfabetische volgorde opgeborgen. Het beste is binnen elk trefwoord afzonderlijk een chronologische ordening aan te brengen. Heeft men een groot onderzoek onder handen dan kan men het kaartsysteem nog onderverdelen in rubrieken, waarbinnen de trefwoorden dan weer alfabetisch worden geordend ¹.

Deze hele systematiek kan evenwel ook, en met besparing van een aanzienlijke hoeveelheid ruimte, uitgevoerd worden met behulp van de computer en de daartoe benodigde programma's. Het is hier niet de bedoeling dergelijke databank-programma's volledig door te lichten. We gaan hier voornamelijk in op een aantal

theoretische principes van de gegevensverwerking met behulp van de computer. Het is evenwel niet uitgesloten dat te zijner tijd een aantal computerprogramma's bekeken wordt op hun merites, en dan natuurlijk vooral op hun nut voor historische gegevensverwerking.

De kern van elk historisch onderzoek wordt gevormd door gegevens die - we zagen dat hierboven al - op de een of andere manier zijn geordend (gestructureerd) in bestanden. Als we bijvoorbeeld alle toponiemen uit een plaats bij elkaar plaatsen spreken we van een toponiemenbestand. Deze bestanden hebben een min of meer vaste interne structuur. Zo omvat een toponiemenbestand voor elk toponiem een aparte set gegevens, zoals toponiem, kadastrale ligging, bronvermelding en huidige naam. Zo'n hoeveelheid gegevens voor elk toponiem noemen we een record. Alle records van alle toponiemen vertonen dezelfde structuur. Dus elk record omvat de gegevens betreffende het toponiem, de kadastrale ligging, de bronvermelding en de huidige naam. Een dergelijk vast onderdeel van een record is een rubriek. Dat wil niet zeggen dat elk gegeven al bekend is. Het kan best zijn dat bij bepaalde records de rubriek de kadastrale ligging opengelaten is, omdat nog niet bekend is waar het betreffende toponiem op de kadastrale kaart geplaatst moet worden. We zouden dus beter kunnen stellen dat een rubriek een vaste "gereserveerde" ruimte is waarin een bepaald gegeven behoort te staan. Elk rubriek van een record kan slechts een enkele waarde bevatten: bij een bronvermelding kan slechts bronvermelding staan, niet meer. Komt een toponiem meer dan een keer voor in de bronnen, en willen we al die bronvermeldingen opnemen, dan moeten we extra rubrieken gaan toevoegen. Dus Bronvermelding 1, Bronvermelding 2, Bronvermelding 3, etcetera. Dat kost wel capaciteit, maar komt te goede aan de degelijkheid van het onderzoek. Let wel, dat een dergelijke beslissing voor de computerverwerking begint genomen wordt; alhoewel het niet onmogelijk is later nog rubrieken toe te voegen gaat dat met grote problemen gepaard.

Een gegevensbestand is dus op te vatten als een tabel:

Toponiem	Kad.	Ligging	Bronv.1	Bronv.2	Huid.naam
----------	------	---------	---------	---------	-----------

De kop van de tabel geeft de rubriekbenamingen weer en daaronder treffen we voor elk toponiem een record aan. Als volgt dus (en dit voorbeeld is geheel uit mijn duim gezogen):

Toponiem	Kad.	ligging	Bronv.1	Bronv.2	Huid.naam
----------	------	---------	---------	---------	-----------

ECKER		Sectie A. 12	1730		Akker
-------	--	--------------	------	--	-------

Het toponiem *ECKER* ligt dus kadastraal in sectie A. nr. 12, wordt in 1730 voor de eerste keer vermeld (het is aan te raden ook door middel van een afkorting de plaats te vermelden waar men het toponiem gevonden heeft), is verder niet meer in de bronnen gevonden en heet op dit moment gewoonweg *AKKER*.

De reden waarom het gegeven *ECKER* opgevat wordt als een toponiem is het feit dat het in de rubriek Toponiem staat. De kop van het bestand waarin de rubriekbenamingen staan is derhalve zeer belangrijk voor de identiteit van dat bestand.

Hoe gaan we nu te werk bij het ontwerpen van een databank ?

We stellen eerst de doelstelling(en) vast. Wat precies willen we door middel van dit onderzoek te weten komen. Het zou best kunnen zijn dat eveneens een paar subdoelstellingen moeten worden vastgesteld. Dit analyseren van datgene dat we willen realiseren leidt tot een *informatiemodel*. Hiermee ontdekken we welke zaken relevant zijn en welke niet. Als we het ontstaansproces van een klooster onderzoeken in de veertiende eeuw dan zijn levensbe-

schrijvingen van bewoners van dit klooster in de achttiende eeuw niet relevant. Ook proberen we in een dergelijk informatiemodel een samenhang tussen de verschillende zaken vast te leggen. Tenslotte gaan we over tot de feitelijke opbouw van een databank: alle bestandsdefinities worden aan de computer meegedeeld. Er zit in de praktijk wel iets meer aan vast, maar voor een eerste inleiding volstaat dit zeker.

Een databank opbouwen, na de definitie ervan, kan gebeuren aan de hand van een bepaald databankprogramma. Daarvan zijn er nogal wat in de handel. Een veelgebruikt programma is *DBASE III+*, dat evenwel niet eenvoudig is om te gebruiken. Programma's als *SQUARENOTE* en *DATABAK* zijn gebruiksvriendelijker, en zijn vaak voor een beperkt historisch onderzoek ook meer geschikt. De keuze van een databankprogramma is echter volledig de keuze van de gebruiker, al moet de geschiktheid van een programma voor datgene wat men wil wel vooraf worden vastgesteld. Een programma dat uitermate geschikt is voor de verwerking van een bedrijfsadministratie hoeft dat niet direct te zijn voor de verwerking van historische gegevens. Maar een ding blijft overeind: de principes van de verwerking blijven bij alle computerprogramma's gelijk.

Deze beknopte en gesimplificeerde beschrijving van enkele theoretische aspecten van de gegevensverwerking per computer zullen wij over enige tijd zeker laten volgen door andere, diepergaande beschrijvingen. Als uitgangspunt daarbij zal dan een databankprogramma dienen.

1. Deze korte uiteenzetting van de kaartenbak-systematiek, die hier natuurlijk enigszins gesimplificeerd is weergegeven, is gebaseerd op *P. DE BUCK* e.a. (red), Zoeken en schrijven. Handleiding bij het maken van een historisch werkstuk (Bloemendaal 1982 tweede druk), 26-34. Dit boekje is een aanrader voor ieder die op historisch terrein actief is.

C.F. Wesselman (1746-1825)

DE PERIODE WESSELMAN VAN 1783 TOT EN MET 1921

DE KASTEELPOORT - DE TOEGANGSDEUR

tot kasteel en tuin, is niet altijd zo sierlijk geweest. In 1622 immers bouwde Alexander van Cortenbach een eenvoudige entree, die amper zestig jaar standhiel. Want toen, van 1682-1683, werd de poort vervangen door een statig bouwsel, een kasteelpoort in Engels-gotische stijl. Uit die tijd dateren ook de tuinen, de vijver en een hoenderhof. Vanaf die poort werd een weg aangelegd naar het kasteel. Een aantrekkelijke poort, die door haar ouderdom dat eenvoudige, ontwapende had; kenmerken van een hoge leeftijd.

In de 19e eeuw diende het pand als woning van de tuinman; later, in het begin van deze eeuw, tot 1959, hielden twee notarissen, t.w. J.M.Dijkhoff en H.A.C. van Keulen er kantoor. Een poort, ook in de eenvoudige staat van vóór 1682, met een roemrijk verleden: entree voor keizer Maximiliaan op 2 augustus 1494 en prins Maurits, die onze stad met kasteel op 16 juli 1602 overmeesterde. In die zomer, toen onze burcht met 40 - 50 krijgslieden capituleerde voor Oranje.

Een glorieus poort, die op 15 juni 1842 koning Willem II verwelkomde, de Brabantgezinde vorst, die ook in Tilburg een residentie had. Een entree, die in 1781 dringend op sommige punten vernieuwd moest worden, omdat ze door de familie van Arberg zeer verwaarloosd was. Want een andere gegadigde gaf zijn visitekaartje af. Op 19 oktober van dat jaar verkocht Nicolaas Antonius van Arberg, kasteel en de Heerlijkheid Helmond aan de Muntmeester van Utrecht Carel Frederik Wesselman. Dat betekende dat burcht en het daartoe behorende in handen kwam van een niet-adelijke protestant. Een nieuwe situatie dus, want sinds 1402, bijna vier eeuwen, had de katholieke adel er de scepter gevoerd: de families van Berlaer, van Cortenbach en van Arberg. Dat veranderde aan het einde van de 18e eeuw.

Een van de eerste zorgen van de familie Wesselman was het kasteel bewoonbaar te maken. Bewoonbaar, immers het was in bijna één eeuw erg vervallen, omdat de familie van Arberg sporadisch aanwezig was en het bestuur overliet aan een rentmeester, die in de eerste plaats aan zichzelf dacht en géén onderhoud pleegde. In 1780 schreef een notulist "..... dat de heer er de laatste twintig jaar één dag was geweest en alles overliet aan zijn rentmeester". En verder "de rentmeester is daar rijk geworden !". Het werd dan ook hoog tijd, dat een andere, zorgvolle eigenaar werd gevonden.

In het najaar van 1781 was het dan zover; Carel Frederik Wesselman was koper. Eerst in het voorjaar 1782 bracht hij zijneerste bezoek en werd door stadsregenten welkom geheten. De officiële inhuldiging vond op 2 september 1783 plaats en werd opgeluisterd door vier schutterijen, het Lambertus-carillon en in het centrum werd gevlagd.

Met grote voortvarendheid startte hij de vernieuwing van de vervallen burcht: plafonds, muren, deuren, trappen en galerijen; ook de schoorstenen hadden de grootste aandacht. Tevens werd aan de cultivering van zijn landerijen en beemden grote sommen geld besteed en moeite geofferd. Isfridus Tijs, de Mierlosche kapelaan en auteur van enkele landbouwkundige werken, sprak met grote lof over hem. Zijn faam werd landelijk en in 1809 werd hij benoemd tot corresponderend lid van het Kon. Instituut van Wetenschap. Dat was tijdens de Franse bezetting toen de knellende band van het Hollands regime was verdwenen en rustig aan onze welvaart kon worden gewerkt. Die rust was er niet in de tien jaar vóór de komst van de Fransen. Toen was onze Meierij in beroering; ook Helmond weerde zich.

Onze mensen schaarde zich rond de avant-garde van het plaatselijk verzet: de geneesheer F. Guljé en de advocaten H.v. Moorsel en P. Verhoijzen. Zij waren lid van de Patriottische Beweging, die overal in het land aanhangers had. Als tegenhanger van de Oranje- of Prins-

Dr. F. Guljé

gezinden. Het herkenningsteken in onze Meierij bestond uit een zwarte Kokarde, een rozetje in V-vorm aan de hoed. Hierin volgden ook onze mensen enkele Eindhovense Patriotten, die onze kermis bezochten en openlijk met het V-rozetje koketteerden.

De verontrusting hierover in Hollandse kringen was groot, temeer toen bleek dat advocaat v. Moorsel een exercitie-genootschap had opgericht, dat zich bekwaamde in omgang met wapens. Een verbod hierop van de Staten Generaal was het gevolg en een bevel aan H.v. Moorsel en F. Guljé om zich voor de Staten Generaal te verantwoorden. De angst voor het overslaan van de Franse Revolutie speelde mee in de besluitvorming van de instantie. Veel Patriotten hadden zich namelijk tot de Fransen gewend om steun in hun vrijheidsstreven. Ook de Helmondse, waaronder H.v. Moorsel, die naar Frankrijk, Béthune, was gevlucht en dienst wilde nemen in het "Luikse Legioen", dat de Patriotten wilde steunen door een inval in de generaliteitslanden. Na enige tijd keerde v. Moorsel naar Brabant terug; in eerste instantie naar Hugten onder Maarheeze, toen naar Helmond. Want het klimaat was intussen, naar hij vernam, gunstiger geworden. Een amnestie, kwijschelding van straf, door de Staten Generaal van 5 juni 1788 volgde, natuurlijk deels om de gemoederen te sussen.

Toch bracht de amnestie geen verzoening en reeds enkele weken later, op 30 juni, attendeerde de protestante burgemeester van onze stad, Gerardus v. Hogerlinden de raad op een liedje, dat in onze stad circuleerde en zeer beledigend was voor de Prins van Oranje en de Helmondse regenten.

NIEUW LIEDEKE.

In 't kort, in 't kort der dagen
Als men naar Holland keerd,
Zal men een lelie draagen,
Maar geen Oranje meer.
Wij zullen ons coiffeeren
Als naar des Konings zin,
Wij zullen Oranje leeren,
Als wij in Holland zijn.

Ik vrees voor U, Oranje,
Gij dwingeland van ons land,
Getrouw vrind van Brittanje,
Toen hij vogt in ons land;
Ik vrees, men zal U leeren
En brengen naar ons zin,
Als wij uit Frankrijk keeren
En koomen Holland in.

Hoe sterk is ons verlangen
Al naar ons Vaderland;
Ik hoop, wij zullen haar vangen
Die ons drijven van kant;
En als wij zullen koomen
Met Frankrijk's heldenstoet,
Dan zullen wij ons schroomen
En beven voor dat bloet.

Het bloet, dat zij vergoten
Met plunderzugt bezielt,
Heeft God al lang verdrooten
Dat men voor Oranje knielt;
Maar slaven die niet schroomen
Als slaven te ontsien !
Ik zweer U, als wij koomen,
Wij zullen haar niet ontsien.

Tot slot zullen wij zingen
Ter eere van zijn vorst,
Die Oranje wel zal dwingen,
M't leliën uitgedost;
Wij zullen hem niet verlaten,
Die ons helpt uyt den nood,
Maar Hem en onse Staaten
Getrouw zijn totter dood.

In die tijd en met die gezagsverhouding, een zeer gewaagde zaak ! Allemaal tekens die erop wezen , dat een 'spontane' volksopstand tot de mogelijkheden behoorde. Die bleef uit, maar wel verschenen, jaren later, Franse troepen. Die bezetting zou 20 jaren duren en de verhoudingen grondig wijzigen. Veel van de revolutionaire Franse slagzin : Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap zou worden bewaarheid. Vooral de adel werd van veel voorrechten, en terecht, beroofd en wat verouderd en achterhaald was, verdween.

Dat verval van rechten vond plaats in de periode van de Franse bezetting: 1794-1814. Jaren daarvóór echter verzette het volk zich reeds tegen b.v. de jacht- en visrechten. Op 29 juli 1785 namelijk kwam het tot een handgemeen tussen Wesselman en twee stadgenoten, de gebroeders Arnoldus en Jacobus van Helmond, die de 'brutaliteit' hadden in de stadsgrachten te vissen; in de Aa en De Ameide, waar Wesselman rechten op deed gelden.

Die vechtpartijzette kwaad bloed bij de Helmonders en er was boosheid over een kasteelheer, die amper twee jaar in onze stad woonde. Een jaar later was er weer een incident; op 30 maart 1786 werd door een drietal burgers, Huygens, Swinkels en van Glabbeek een rekest ingediend, waar in o.a. werd vermeld: "..... een allerslechtste politie en een slechte administratie van justitie, onder het oog van een blijkbaar goedkeurende C.F.Wesselman, heer van Helmond".

De verontrusting nam nog toe, toen Wesselman zich in een schrijven, een jaar later, opstelde tegen Henricus van Moorsel, een van onze verzetsmensen. In de brief aan de Advocaat-Fiscaal stond o.m.: "... ik hoop, dat die roervink niet weer in het land zal mogen worden getolereert, tenminste dat het hem nimmer gepermitteerd zal worden om te Helmond zig optehouden, want als hij te rug komt, zal de keese cabaal nimmer rusten....." En naar aanleiding van een verhoor van Dr. Guljé, naaste medewerker van v. Moorsel, op 9 april 1788 in Den Haag, merkte hij op: ".....die man houdt zig thans heel onnozel en weet quaesie nergens van, of schoon hij in deze dagen een groot voorstander van het keesdom is". Uit het voorgaande zou kunnen worden geconcludeerd, dat Wesselman uit puur eigenbelang, zich tegen het vrijheidsstreven van onze bevolking keerde en onze gemeenschap een slechte dienst bewees. Ofschoon hij zelf zou gezegd hebben: "....dat alle patriotten van de Meyerye hem op de hand mogen dragen voor dat hij voor haer gedaen heeft en dat, binnen 2 à 3 weken sal konnen toonen.....".

Hoe het ook zij, Wesselman was schijnbaar een autoritaire figuur, die, ofschoon 'een blauwe maandag' in Helmond, zich met alle facetten van het Helmondse leven moeide.

Ook toen de Fransen in Helmond kwamen in 1794, en hij wel voorzag dat veel van zijn voorrechten zouden vervallen, weerde hij zich, ofschoon hij uiteindelijk toe moest geven.

Maar dat alles zou niet voetstoots gebeuren; want toen de eerste Franse officieren, Lespine en Sinclode, in Helmond arriveerden en de heer Wesselman ontmoetten, vingen zij bot. Hun wens dat de kasteelheer, als onderwerping aan het Franse gezag, op de Markt òm de vrijheidsboom zou dansen, werd door Wesselman geweigerd. Wel schonk hij de officieren een paard en een horloge. Ook onze eigen katholieke mensen hielden voet bij stuk. Dit ofschoon zij de eeuwenlange protestante diktatuur

meer dan zat waren en de Fransen hieraan, zoals zij voorzagen, een einde zouden maken. Beiden, onze strijders van het eerste uur, geneesheer Guljé en advocaat van Moorsel, weigerden een heildronk op de Franse Republiek uit te brengen en stadssecretaris Tromp belastte zich toen hiermee.

Voor de Helmondse burgers werden door Wesselman tonnen bier bij de Vrijheidsboom gelegd. Gratis bier: op onze Markt en bij kastelein-herbergier Bruijnaarts. Gevolg: binnen enkele uren was ons centrum gevuld met dronken en schreeuwende mensen. De Franse officieren, twee in getal keken hun ogen uit. Dat was op de gedenkwaardige dag 21 okt. 1793. Acht dagen later kwam het 1e batalion de la Manche, bestaande uit 500 vrijwilligers en enkele dagen later nog eens 400 Franse ruiters. Deze verdwenen, en het zou bijna één jaar duren, alvorens Helmond weer bezetters herbergde.

Op 18- en 19 september 1794 kwam een groot deel van het Franse leger, de Noorder-Armée in Helmond aan en generaal Compère vestigde zich op het kasteel. Het schitterende wapenbord in de eetzaal wekte al direct zijn misnoegen op, omdat het teveel aan de dagen van de bevoorrechte standen herinnerde. Op verzoek van het 12-jarig zoontje Carel mocht het blijven hangen en bij het afscheid van de Noorder-Armée was het ongeschonden. Toch moest het gedurende de hele duur van de Franse bezetting met een wit laken worden bedekt, opdat de Franse 'vrijheidshelden' er zich niet aan zouden ergeren en vernietigen.

Dat gebeurde in het Helmond van ± 1800, toen onze stad 2355 katholieken en 61 protestante inwoners telde. Eindhoven en Someren waren qua inwonertal van bijna dezelfde rangorde.

Op de Markt troonde, als bewijs van de vrijheid, de vrijheidsboom, een meiboom, waaromheen een hek was geplaatst. Volgens voorschrift mochten daaraan geen paarden of ossen worden gekoppeld. Dat was een Franse verordening, die nauwgezet moest worden opgevolgd.

Anderzijds was er ook een grote bewogenheid van de Franse bestuurderen met ons welzijn. Direct na de benoeming van Lodewijk Napoleon tot koning in 1806, gaf deze opdracht een statistische beschrijving van het Koninkrijk Holland te maken. Reeds in 1807 verscheen een rapport over de Meierij van Noord-Brabant. Hierin adviseert Servaes v.d. Graaff, indien het plan bestond een fabriek op te richten, hij het beste zou slagen in Helmond, waar een "verschrikkelijke armoede" heerste en de situatie sinds 1777 sterk was achteruitgegaan. De ineensstorting van de Haarlemse linnenindustrie was hieraan schuld. Een groot deel van onze thuiswevers was daardoor werkloos, omdat vóór die periode Haarlemse fabriqueurs aan onze mensen garens leverden, die dan op hun weefgetouwen tot lijnwaad werden verwerkt. Om ook met donkere dagen door te kunnen werken, hadden veel wevershuisjes een hoog, klein raampje, waardoor het, overigens spaarzame, daglicht dan op hun getouw viel. Die huisjes lagen soms in zijstraatjes van de Markt: Hool en Ketsegangske; anderen tegen het centrum in Binderstraat, Heistraat of de Ameidewallen, doorkruist door een tak van de Aa: de Ameide.

Meer door het centrum stroomde een tweede tak van de Aa: de oude Aa door Groenewoud en kasteeltuin. Vooral in de zomer zorgden deze twee riviertjes voor een bijzondere overlast door een penetrante stank en een plaag van ratten. Daarnaast trad de Aa buiten Helmond vaak in Herfst en Winter buiten haar oevers en overstroomde landerijen. Daartegenover stond dat de Aa in de zomer op stille plaatsen druk werd bevestigd, tot grote ergenis van de kasteelheren, die hun rechten zagen aangetast. Juist daaraan maakte de Franse Revolutie een einde, aan een onrecht dat historisch was misgroeid. Maar niet alleen de Fransen wilden die structuur veranderen; ook de Brabanders en dus de Helmonders wilden er niets meer van weten door kasteelheren of eigenaars van Heerlijkheden te worden geregeerd. Die toestand werd na enkele jaren wettelijk goedgekeurd: Bij art. 24 der Staatsregeling van 1798 werden alle heerlijke rechten afgeschaft om op een paar na, zoals jacht- en collatierecht, nooit meer terug te keren.

Omdat deze maatregel voor Carel Wesselman een grote derving van inkomsten betekende, legde hij zich vanaf toen meer toe op cultivering (dus meeropbrengst) van zij gronden. Maar ook de jonge, opkomende industrie had zijn aandacht. Met Bogaerts en Sanders richtte hij een fabriek voor gewezen stoffen op. Later verbond dit drietal zich met de fa.Wed. Bogaers & Zonen. In 1809 bracht koning Lodewijk Napoleon een bezoek aan Helmond en maakte met o.a. Carel Wesselman en mede-eigenaars kennis. Amper tien jaren later, in (1818, werd ze de grootste fabriek van Helmond genoemd). Bij een enquête in 1841 had ze nog 350 man in dienst.

Leven dus in de Helmondse brouwerij met de entree van de Wesselmannen. Direct na zijn komst had hij zich laten inschrijven als lid van de Ned.Hervormde Gemeente. In die functie ondertekent hij op 27 juni 1798 de Akte tot Authorisatie, wat onderhandelingen tot overdracht van de Lambertuskerk inhield. Omdat die naasting inhield, dat onze protestante mensen zonder kerkgebouw kwamen zitten, vervoegden ds. Scholten en twee ouderlingen zich bij Carel Wesselman en verzochten "om een plaats op zijn Casteel te willen inruimen en te vergunnen dat aldaar de openbare godsdienst zoude kunnen uytgeoeffent worden". Hiertegen had Carel Wesselman enkele bezwaren en het verzoek werd afgewezen. Voorlopig werden de diensten in kamers in het huis van ds.Scholten gehouden. Maar al te snel werd een noodgebouw in gebruik genomen, immers de Lambertuskerk was weer in roomse handen. Het bouwsel werd enigszins opgekalefaterd en het handvol protestanten had weer een onderkomen voor hun diensten. Die primitieve behuizing zou later in 1847, plaatsmaken voor het splinternieuwe kerkje, de Hervormde Kerk (het Traversekarkje) aan de Kerkstraat.

Dit alles peelde zich in de beginperiode van Carel Frederik Wesselman af, toen hij van 1794-1814 met de bezettende macht, de Fransen moest accorderen, om te overleven. En reeds toen tekenden zich zijn grote capaciteiten als landbouwdeskundige af. Zijn uitdaging, het vruchtbaar maken van de Peel, was niet van eigenbelang ontbloomt, omdat hij ook daar gronden bezat.

Tevens pleitte hij voor enkele kanalen in de Peel, die o.m. mest/kunstmest aan konden voeren voor de kersvers ontgonnen gebieden. Citoyen Wesselman, oftewel burger Wesselman, zoals de Fransen de kasteelheer noemden, blaakte van energie. Dàt bleek ook bij hun vertrek of eigenlijk aftocht. Toen immers kwam een Russisch leger, dat samen met Engelsen en Duitsers, beoogde Napoleon te verslaan in onze stad. Zachtzinnige jongens waren het echt niet en om hen in te tomen traden in de nacht van 6- op 7 jan. 1814 Wesselman en Vrederechter De Jongh hen tegemoet. Maar zij bleken onvermurwbaar in hun eisen. Eerst vorderden zij 500 ellen laken en toen die er niet waren eigenden zij zich 700 daalders toe uit de kas van het Stadhuis. Alsof dat nog niet genoeg was, wilden zij de aanzienlijke huizen plunderen. Wesselman en de Jongh weerhielden hen echter hiervan door 100 daalders te betalen. Maar al in januari keerde de rust weer en de vrede was in zicht, want anderhalf jaar later op 18 juni 1815 werd Napoleon bij Waterloo verslagen, na uit zijn eerste verbanningsoord, Elba, te zijn ontsnapt.

Eindelijk rust, ook in Helmond. Het bedje lag gespreid voor Wesselman's opvolger: Carel Frederik II, die op 19 september 1817, met vaders goedvinden, huwde met Elizabeth Spoor uit het nabij gelegen Stratum. Moeder Wesselman was in het begin van dat jaar op 76- jarige leeftijd overleden, en vader kwam bij hem inwonen tot aan zijn dood op 25 januari 1825.

Uit het huwelijk van Carel Frederik Wesselman II met Elizabeth Spoor werden 6 kinderen geboren, waaronder één Carel Frederik, die ongehuwd bleef. Wel trouwde zijn broer, Mr. Adriaan Pieter, die ook 6 kinderen kreeg, waarvan de derde Carel Frederik de laatste kasteelheer zou zijn.

Maar gaan we terug naar Carel Frederik II, de rappe leerling. Immers reeds op 22- jarige leeftijd behaalde hij de titel Doctor in het Romeinsch en Hedendaagsch Recht aan de Universiteit te Leiden.

kasteelpoort aan kanaalzijde

Maar ook het cultiveren van wrakke gronden, speciaal de Peel, had zijn aandacht. Zo werd hij benoemd tot secretaris van een commissie van Landbouw, in het leven geroepen door de Raadspensionaris, bij besluit van 9 september 1805. Taak van de commissie was de regering en de landbouwers in hun provincie van advies te dienen. Voorts vestigde hij, in een vergadering van 17 aug. 1807 de aandacht op het "grote moeras" de Peel. Hij wilde, door een betere afwatering, de gronden geschikt maken voor de landbouw. Door de zeer hoge Franse bezettingskosten in die periode kon dit plan toen nog niet worden uitgevoerd.

Omdat koning Willem I al snel over Wesselman's activiteiten werd ingelicht, werd deze meteen na ambtsaanvaarding van de koning benoemd tot Commissaris van het District Eindhoven. Tot grote teleurstelling van zijn 'buurman' J. van den Bruggen van Croij, die voorheen een gelijksoortige post in het genoemde district had bekleed.

In 1839 deed Mr. Carel Frederik Wesselman weer eens van zich spreken. Omdat toen de proefnemingen tot invoering van de zijdeteelt in onze provincie in volle gang waren, toonde hij ook hiervoor grote belangstelling en hij werd op 16 mei 1839 gekozen tot bestuurslid van de Maatschappij. Daarenboven was hij lid van de Provinciale Staten.

Enkele jaren later, bij Koninklijk Besluit van 1 mei 1841, werd Mr. C.F. Wesselman in de adelstand verheven, met bepaling dat het predikaat 'Jonkheer' zal overgaan op alle afstammelingen van die naam.

Achter zijn naam mochten de woorden 'van Helmond' worden gevoegd en hij kreeg toestemming een bepaald wapen te voeren.

In 1842, op 15 juni, viel de Jonkheer de eer te beurt als gastheer op te mogen treden bij het bezoek van koning Willem II aan onze stad. Zelden had Helmond zo'n vrolijke aanblik: de straten in het centrum waren met dubbele mastbomen beplant, guirlandes hingen over de straat en vanaf veel huizen wapperde de nationale driekleur. Een erewacht van zestien personen, waaronder de

zoon van de kasteelheer, Willem Lodewijk Joost, zou de vorst welkom heten. Gekleed in zwart-laken rok, zijden vest en witte broek, met een blauw lint om de linker arm, gezeten te paard, trok het gezelschap om 10.00 uur naar Sluis VIII om Willem II te begroeten. Samen met de gilden en burgemeester Franciscus Timmermans werd de koning verwelkomd en de erewijn gedronken. Daarna trok het gezelschap langzaam door de versierde straten en onder het zwaaien door mensen en het gebeier van de Lambertusklokken werd het kasteel bereikt. Daar werd de koning begroet door in het wit geklede meisjes met fijn versierde bloemkorfjes. Daarna volgde een audiëntie op het kasteel en een wandeling door de prachtige kasteeltuin.

Aan het daarop volgende diner zaten behalve de koning en Wesselman, de gouverneur van onze provincie en enkele stadgenoten aan. Na een defilé door schutterij en gilden, vertrok de koning om via Eindhoven in Tilburg te arriveren. In Tilburg want hij had ook een residentie in Brabant, het land, dat hem zo na aan het hart lag. Hij was gehuwd met Anna Paulowna, zuster van de Russische Tsaar en overleed op 57-jarige leeftijd, zeven jaar na het bezoek aan onze stad.

Ook Jonkheer Carel Frederik had zijn beste jaren gehad; hij stierf op 5 april 1853 op 73-jarige leeftijd, vier jonkers op het kasteel achterlatend; allen ongehuwd. De derde, Adriaan Pieter huwde echter, zodat mogelijkheid tot voortzetting van het geslacht Wesselman aanwezig was. Restten dus de drie broers, die vaak 's avonds cafés en herbergen in het centrum bezochten en zich bijzonder amicaal en eenvoudig gedroegen. Kaartspelen, onder het genot van een glas bier, behoorde tot hun liefste bezigheid. Zo'n enkele keer kwam het voor, dat alle drie zich op verschillende plaatsen vermaakten en op verschillende tijdstippen naar huis gingen. Dan kon het gebeuren, dat het kleine deurtje in de grote poort werd gesloten door degene, die dacht, dat hij de laatste was. Dan moesten de broers, die later kwamen een ongekend adellijk geluid laten horen. Maar wie niet sterk is, moet slim zijn.

Aan de binnenzijde werd een metalen bandje bevestigd, waarin drie gaatjes waren geboord, met drie pennetjes. Iedere jonker had zijn eigen pennetje. Dat trok hij eruit als hij ging en duwde het weer in de uitsparing, als hij thuiskwam. Het nachtslot kon dus vallen als het laatste gaatje gevuld was. De drie vrijgezellen konden rustig slapen gaan.

De andere broer, Adriaan Pieter, trouwde op 4 oktober 1855, enkele jaren na het overlijden van vader. Zijn vrouw was Emilia Suzanna Marie jkvr. de Beaufort. Het paar vestigde zich eerst in Arnhem, later, in Helmond, op de Kromme Steenweg, in huize "Parkzicht", nu in gebruik van Begemann.

In verloop van 10 jaren kregen zij zes kinderen; zij overleed op 31-jarige leeftijd in onze stad, een stel kinderen nalatend, waarvan de oudste, Anna Maria, acht jaar was. De oudste zoon, Carel Frederik, huwde op 28 juni 1894 te Helvoirt met Anna Maria Emilia Arnoldina de Jonge van Zwijnsbergen. Door zijn oom, jhr. Gilles, werd hem bij testament het kasteel en het overgrote deel van de revenuën vermaakt. Zodat hij na diens dood, 3 sept. 1895, het kasteel kon gaan bewonen.

Dat was op 20 februari 1896. Eén maand van tevoren was hij inplaats van zijn oom Gilles in de Helmondse gemeenteraad gekozen.

Dat was een lange traditie: protestanten in onze raad. Immers Carel Frederik II, geb. 13 okt. 1819 in Helmond, was jarenlang de vertegenwoordiger van een protestante minderheid in een puur katholieke omgeving. Wel een minderheid met een ontzagwekkende invloed in de vorige eeuw:

Op ons kasteel zetelde een protestant; maar ook diverse fabrieken waren eigendom van protestanten: Van Vlis-singen 1846, Carp 1848, Ramaer 1849, Begemann 1872. Allen niet-Helmondenaren, die mede een beslissend stem-pel op onze samenleving drukten. Die voortvarend waren en vaak meteen inspeelden op nieuwe ontwikkelingen.

In tegenstelling tot de katholieke ondernemers, die meer handelaar waren dan producent. En die het technische weten misten door gebrek aan opleiding. Want ging een katholieke jongen studeren, dan was dat vaak een priesterstudie, een vorm van onderwijs, die techniek in haar pakket miste. Ook had sociale zorg, voor de mensen die in de fabrieken werkten, veel grotere aandacht in de 'protestante' werkplaatsen. Uitzondering was de katholieke ondernemer Willem Prinzen, die ook een zeer humaan beleid voerde.

Was het dan een wonder, dat in 1867 in deze machtige protestante enclave in het roomse Helmond een Rijks Hogere Burgerschool, met 3-jarige cursus werd opgericht. Ondanks inspanning van de katholieke burger-vader en fabrikanten 'n doorn in het oog van de toenmalige clerus, een school die het roomse stempel ontbeerde. Een H.B.S., die zelfs door leerlingen uit Eindhoven werd bezocht. Een onderwijsinrichting met een soort middelbaar onderwijs, dat de toenmalige Latijnse School in de schaduw stelde en meer gericht was op het praktische-zakelijke leven. Tot de eerste 23 leerlingen behoorden naast Pieter Fentener van Vlissingen, ook katholieke Helmondse jongeren, als Karel Raymakers en August en Pieter Sassen. Voornaamste vakken waren: wis- en natuurkunde, biologie en Nederlandse taal. Maar ook aan technisch tekenen en buitenlandse handelscorrespondentie werd aandacht besteed. Leerlingen betaalden f.30.- per jaar schoolgeld; de leraren ontvingen een voor die tijd vorstelijk salaris.

Naast dit onderwijs, openden op 3 febr. 1882 de Broeders van Maastricht een school voor lager onderwijs. Reeds één jaar later, einde 1883, was het aantal leerlingen gestegen tot over 400. Omdat de Broeders niet getrouwd waren, konden zij heel hun aandacht besteden aan het onderwijs en de leerlingen. Niet voor niets verklaarde de directeur van de Rijks- H.B.S., Steyns, dat de beste leerlingen, die toelatingsexamen voor zijn instituut deden, degenen waren van de Broeders-school. Een pluim dus op de hoed.

Toch zouden zich in de twintiger- en dertiger jaren wrijvingen voordoen met de parochiescholen. In de praktijk bleek immers, dat de Canisiusschool aan de Molenstraat uit alle parochies leerlingen aantrok uit de midden- en fabrikantsklasse, zodat zich een soort elite-school ontwikkelde. Dit tot ergenis van de schoolhoofden en pastoors van de stadsparochies. Maar toen was er allang het St. Carolus-Borremeus College, de katholieke H.B.S. aan de Mierloseweg. Weliswaar een halve eeuw na de Rijks-H.B.S.; wel een bewijs dat de protestante-neutrale invloed in onze stad zeer groot was. Dàt bleek ook in 1899, toen voetbalclub H.V.V. werd opgericht (in eerste instantie Helmondia genaamd), die zo'n belangrijke stempel op onze samenleving zou drukken. Met Jan Fentener v. Vlissingen als actief voetballer, bestuurslid, voorzitter, mentaal begeleider en maecenas. Met protestante mensen als Marinus Vogel, Karel Hoogenberk en Harry Dreesen in de eerste gelederen. De wens bij de beginnelingen 'georganiseerd' voetbal, resulteerde in aansluiting bij de "Brabantsche Voetbalbond". Met in de beginfase voetballers als King (Toon) Konings, Witzel, v. Hardenbroek, Paul Stracke, Toon Stevens e.a. En iets later bekende Helmonders als: Toon Bezemer, Breuer, August Craenen, Cor Zeeuwen, Willem Verstappen, Piet Hockers, Leo Davids en Hub van Ettro.

Het antwoord van de Helmondse clerus op een zó succesvol optreden van een niet-katholieke vereniging, in een roomse stad, liet niet lang op zich wachten. In 1916 werd, op aandringen van de deken, sportvereniging Mulo opgericht, geselecteerd uit jongens van de Broeders-Mulo aan de Heuvel. In de twintiger jaren gevolgd door de patronaatsclub van de St.Jozefparochie, Kolping. Beide toonaangevende clubs, met schitterende voetballers als Sjef van Laarhoven, v.Eekeren, Dolf Colen, Sjef Dams, Seijkens en van Bree. Beide clubs uitkomend in de I.V.C.B., de kath. Voetbalbond.

1899.

1909.

Programma der Feestelijkheden

TER VIERING VAN HET 10-JARIG BESTAAN DER

H. V. V. „HELMOND”

OP ZONDAG 31 OCTOBER en MAANDAG 1 NOVEMBER 1909.

ZONDAG 31 OCTOBER 1909

Opening van het feest bij 't ontwaken der leden.

's-Morgens 11.30

Aanvang Wedstrijd „HELMOND III” — G. V. V. „GELDROP.”

's-Middags 12.30

AFHALEN DER „A. F. Cers.”

Vertrek van uit het Clublokaal, begeleid door

„HELMOND'S MUZIEKKORPS”

Aankomst der gasten aan het station ten 12.47.

's-Middags 1 uur

Aanvang Wedstrijd „HELMOND II” — „VICTORIA” Vucht.

's-Middags 2.30

Aanvang Wedstrijd „HELMOND I” — „A. F. C.” Amsterdam,
opgeluisterd door de H. V. V.-Kapel.

Gedurende de rust zal bij dezen wedstrijd opstijgen de ballon
„JULIANA” (Kapitein de heer B. S.)

NA AFLOOP:

Uitreiking der herinneringsmedailles aan de bezoekende Vereenigingen.

Afmarsch van de H. V. V.-Kapel naar het Clublokaal.”

Ten half zes

DINER, aangeboden aan de „A. F. Cers” in het Hôtel Van Will.

Ten half negen

Gezellige bijeenkomst in het Clublokaal.

VOORDRACHTEN door verschillende specialiteiten.

Hiervoor zijn diverse PRACHTIGE KUNSTVOORWERPEN
als prijzen beschikbaar gesteld.

Z. O. Z.

Die sterke protestante invloed was al veel eerder merkbaar. Dat bleek reeds in het midden van de vorige eeuw, uit de samenstelling van een Comité van Spoorwegen, dat op 21 juli 1856 werd opgericht. Hoognodig, want de spoorlijn, die vanuit Vlissingen-Middelburg-Bergen op Zoom-Breda-Tilburg-Eindhoven Zeeland en Brabant doorkliefde, zou op Eindhovens verzoek via Weert en Roermond het Limburgse bereiken; Helmond bleef dus verstoken van een spoorwegverbinding met midden-Limburg. Vanwaar die Eindhovense obstructie ?

Bij onze burens kwam een oud zeer naar boven. Toen namelijk het kanaal De Zuid-Willemsvaart werd gegraven, claimde Eindhoven het recht dat deze waterweg vanuit 's-Hertogenbosch via hun stad naar Weert zou worden geleid. Dat bleek een misvatting, want het kanaal liet Eindhoven links liggen en werd door Helmond geleid. Zodoende werd onze stad een stapelplaats voor Eindhovense goederen, die dan via een nieuw aan te leggen verharde weg Eindhoven zouden bereiken. Tot grote ergenis van onze buur; het antwoord liet niet lang op zich wachten. Van 1845-1846 liet Eindhoven voor eigen rekening (omdat provinciale steun ontbrak) een eigen waterverbinding graven, het Eindhovens Kanaal; kosten hiervan f.180.000.--. Door die dwang was Eindhoven erg verbitterd.

Toen dan ook in de vijftiger jaren van de vorige eeuw de aanleg van een spoorlijn, die Eindhoven met Limburg zou verbinden, ter sprake kwam, wees Eindhoven op de onmogelijkheid van een Helmond-Venlolijn, omdat die verbinding de ondoordringbare, moerassige Peel moest doorkruisen. Hun afgevaardigden pleitten dus voor een lijn met Weert. En van daaruit naar midden- en zuid-Limburg. Ofschoon hun argumenten soms redelijk waren, speelde bij hen ook het idee met revanche op Helmond te nemen voor het 'kanaal-verlies' van De Zuid-Willemsvaart.

Die gedachten-gang vormde de grondslag van vooraanstaande Helmonders om tegenspel te bieden. Het 'Comité van Spoorwegen' was het antwoord. Hieraan was echter een appèl van onze Gemeenteraad aan de Minister van Binnenlandse Zaken voorafgegaan.

Hierin werd betoogd, dat er tussen 's-Hertogenbosch-Venlo en Eindhoven-Venlo geen plaats lag, die qua inwonertal, wat nijverheid of handel betrof, Helmond kon evenaren. Ook werd op het belang gewezen van een fabrieksplaats in een puur agrarisch gebied. Dat was in 1854. Toen dit initiatief geen vruchten afwierp, vormde zich een aparte groep, die ons belang zou bepleiten. Op 21 juli 1856 kwam het 'Comité van Spoorwegen' tot stand. Het bestond uit een achttal prominente Helmonders. t.w. J.B. Bots, A.H. Bots, F.W.v.d. Dungen, J.A. Raymakers, P.F. Fentener van Vlissingen, J.P. Pistorius en Jhr. C.F. Wesselman van Helmond.

De laatste drie waren van protestante origine; wel een bewijs van hun grote invloed, ondanks het geringe aantal.

En wéér won Helmond de slag, ondanks de Eindhovense tegenwerpingen; de Brabantse lijn Bergen op Zoom-Breda-Tilburg-Eindhoven-Helmond was een feit. Plus de doortrekking naar midden-Limburg, t.w. Venlo. Dat was in 1866. Een jaar van succes, maar ook van grote droefheid. Immers toen sloeg de cholera in onze stad toe en eiste honderden slachtoffers; en werd op onze markt teer gebrand, als tegenwicht voor de bacterie die rondwaarde. Doctor C. de Ruiter had zijn handen vol om de zieken bij te staan. Ook in de Heistraat, waar hij een lijder bezocht waarvan hij de dag nadien de dood verwachtte. Edoch, toen hij de volgende dag kwam en de patiënt een stuk was opgeknapt, informeerde hij naar de beterschap. "We hebben um as lèesten troost wa snèver gegivve, munheir dun dochter" zei zijn vrouw. Vanaf die dag schreef doctor de Ruiter jenever als medicijn voor. Doctor de Ruiter, de geneesheer, die al vanaf 1828 in onze stad was en bijzonder populair. Om snel bij de zieken te komen, was hij vaak te paard of, met slecht weer met het rijtuig. Dat waren de vervoermiddelen anno 1866. Toch zou in datzelfde jaar Helmond uit een isolement worden verlost. Toen immers, op 1 okt., werd de spoorlijn Eindhoven-Helmond-Venlo in gebruik genomen. 17 jaren later, op 1 juli 1883, gevolgd door de Bossche Tram. Op die dag toastte de Bosse directie (met champagne) op het welzijn, in hotel Tielen en was het di-

ner gereserveerd voor hem en diverse genodigden.

Maar ook de bevolking feestte en stadsharmonie Phileutonia trok door de straten. Met de jeugd daarachter aan: door Tramstraat, Binderseind, Marktstraat, Markt, Kerkstraat, Weg op den Heuvel, naar de laatste halte vlakbij het spoorstation, maar tevens de eerste Helmondse, voor de reizigers, die 's-Hertogenbosch of de tussenstations wilden bereiken. In een later stadium werd de lijn vanuit Helmond doorgetrokken naar Asten, 1905, via Brouwhuis, Vlierden en Ommel en naar Eindhoven, 1906, via Mierlo-Hout, Mierlo en Geldrop. Een verbetering, omdat nu diverse dorpen in de omgeving met openbaar vervoer waren te bereiken.

Maar zover was het medio 19e eeuw nog niet. Toen bestonden er voor het vervoer van personen en goederen slechts drie mogelijkheden: per boot via De Zuid-Willemsvaart; per trein naar oost of west; per rijtuig of kar. Hiervan leverde het laatste vervoermiddel de grootste problemen op; alleen de weg in westelijke richting, Helmond-Geldrop, was in goede conditie. In oostelijke richting, tot Deurne, was een verharde zandweg; daarna kwam de Peel, in de kronieken als volgt beschreven: "doncker ende vael van couleur, een waterachtige grond, op de meeste plaatsen niet passabel". De Helmonse Kamer van Koophandel en Fabrieken, opgericht in 1850, verzocht aan onze Provinciale Staten, een weg van Deurne naar de "Kraaijenhut" aan te leggen, zodat als de Peel overwonnen werd en een verbinding met Venray mogelijk was.

Dat waren de perikelen van het midden van de vorige eeuw, onder burgemeester Frans van den Dungen en kasteelheer Jhr. Adriaan Pieter Wesselman. Onder de burgervader, die al snel een Helmondse bijnaam kreeg: van den dunne. Iemand, die onder vrienden en fabrikanten als zeer gemoedelijk, gezellig en geestig gold, maar zich tegenover de gewone man erg kortaf en bepaald onvriendelijk gedroeg. Wel bekwaam en invloedrijk; hij was familie van de vooraanstaande fam. Bots. Soms was hij ook voor middenklasse ongenaakbaar.

Omdat die had ervaren dat hij uitgesproken gierig was, werd daarmee wel eens de draak gestoken. Zo werd eens, na een feest een hele bak lege oesterschelpen tegen zijn voordeur gezet, met een spottend briefje: de groeten van de middenstand.

Zo'n enkele keer was er een vers met schertsende achtergrond, zoals bij een oproer van fabrieksarbeiders; daarin werd herinnerd aan het manklopen van de uit Bergeijk afkomstige burgervaderen krantenpublicaties:

De zoere burgervajer,
met z'n Bergeijkse poot,
die wier hoe langer hoe kwajer
op de wevers van het rood.

Mensen, die er wel op let,
ze hebben 't in de krant gezet,
maar 't is gelogen, zo 't er staat
Wij zijn lang voor niks nie kwaad;
het is gebeurd op zaterdag,
toen kwam de rode vlag !

Ondanks de bitterheid van de gewone man en de teleurstelling bij de middenklasse over burgemeester van den Dungen, had hij toch grote verdienste, zeker voor de stadsontwikkeling. Een groot aandeel in de successen bij de aanleg van de spoorlijn Eindhoven-Helmond-Venlo en bij het aantrekken van een driejarige Rijks-H.B.S. kon hem niet worden onzegd.

Hij behoorde in de beginperiode van zijn burgermeesterschap tot een van de rijkste ingezetenen van de stad; met de familie Bots, Raymakers, Verhoijzen en Jhr. Wesselman als meest gefortuneerde.

Jhr. Mr. Carel Frederik II Wesselman van Helmond, die in 1853 overleed, liet toen aan onroerende goederen f 235.850.-- na en aan roerende f 71.087.50. Enorme bedragen voor het midden van de vorige eeuw. In het begin van dat tijdperk behoorde hij tot een van de voornaamste geldschietters voor de opkomende industri-

ëlen. Verhoijsen, Swinkels en Ramaerwaren de anderen, die geld verstrekten op een redelijke basis. Dus ook in deze sector was de protestante invloed, Wesselman en Ramaer groot.

Wordt vervolgd

Jan Zeeuwen

Twee patriottische insignes.

DE KLEPPERMANNEN EN NACHTWAKERS

A.M.Frenken

Toen in de aanvang van de oorlog, die de Verenigde Nederlanden in 1672 en de volgende jaren te voeren hadden met Frankrijk, Engeland en de bisschoppen van Munster en Keulen, de burgerwacht te Helmond reeds vier maanden lang de wacht had gehouden, besloten de stadsregenten 6 september van dat jaar, in hare plaats aan te stellen twee clappermannen, die door de bewoners van ieder huis wekelijks met een halve stuiver moesten worden bezoldigd.

Op 20 januari 1686, na verordend te hebben, dat men 's avonds na tien uur niet meer mocht tappen, waartoe elke avond op dat uur de klok zou worden geluid, besloten de stadsregenten bovendien, naast de cleppermannen nog twee nachtwakers aan te stellen; die na bedoeld luiden dienst hadden te doen, gedurende de wintermaanden tot zes uren in de morgen en gedurende de zomermaanden tot vier uren in de morgen, tegen een maandloon van 5 gulden en voor elke kar bier, die zij aanhielden, gezamenlijk 15 gulden. Daarenboven zouden zij van de stad ontvangen "eenen peyenrock, eene cleppe en een halve piecke". Daarbij werd nog bepaald, dat bij onraad de cleppermannen de burgers, en de burgers de cleppermannen moesten assisteren, als deze hen zouden gewekt hebben; dat de cleppermannen 5, 6 of 7 malen met de klep moesten slaan en dat zij de rustverstoorders "Feytelijk resisteren ende aentasten mochten" en dezen "metten stucken betaelen". Hun salaris werd in dat jaar bepaald op 6 gulden per maand.

In het jaar 1729-1730 besloot de regering der stad het voortaan af te doen met slechts één nachtwaker, die tevens tot schutter werd aangesteld. Toen zij daartoe in 1740 een katholiek had benoemd, kwam wegens diens geloof de drossaard Johan de Cassemaior jr. daartegen bij de Staten-Generaal in verzet. Hij trachtte daarbij de benoeming van een protestant uit Zutphen te verkrijgen, maar hij werd in het ongelijk gesteld, wijl zijn kandidaat geen Brabander was. In 1750 trachtte de drossaard Hendrik van Adrichem de katholieke nachtwaker te wippen, onder voorwendsel, dat deze bij het gevangen nemen van een paar Hongaarse bandieten zijn bevelen niet had nagekomen, doch ook zijn pogen bleef vergeefs.

Toen in 1759 de drossaard Hendrik Albert van Adrichem eveneens de nachtwaker wilde doen ontslaan, om een protestant in diens plaats te benoemen, besloten de stadsregenten hem te vervangen, zodra een geschikte protestant beschikbaar zou zijn, doch deze was blijkbaar niet te vinden, daar de katholiek in functie bleef.

Ook u verwachten wij op de
Heemschouw
de tentoonstelling van onze
Heemkondekring, bij haar
40-jarig bestaan;
in het Kasteel-Museum
van 17 september tot en met
2 oktober 1988.
Maar ook uw vrienden en
kennissen zijn
bijzonder welkom.

REEDS MÉÉR DAN EEN EEUW!

DRUKKERS SINDS 1872

DE REIJDT-SIMONS BV

DRUKKERIJ

KANTOORVAKHANDEL

**KROMME STEENWEG 35 · HELMOND
TELEFOON 04920-22330**

Echt sparen doe je bij de Rabobank.

Sparen om altijd geld achter de
hand te hebben voor
onverwachte grote uitgaven.
Of voor een eigen huis, of
andere zaken. De juiste spaar-
vorm vindt u bij de Rabobank.
Kom even langs voor meer
informatie.

Rabobank
geld en goede raad

